

I. GLODARIU,
E. IAROSLAVSCHI,
TH. NÄGLER,
M. RILL

RAPORT ASUPRA CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE ÎNTREPRINSE ÎN 1978 LA ȘURA MICĂ, [JUDEȚUL SIBIU]

Săpăturile arheologice din campania anului 1978 reprezintă continuarea acelor din anii precedenți, efectuate în punctul „Rișloave” de pe teritoriul comunei Șura Mică.

După cum s-a menționat în rapoartele de săpături din anii precedenți, în punctul amintit s-au descoperit mai multe locuiri succesive din epoci diferite, începînd cu faza finală a epocii neolitice și perioada de trecere la epoca bronzului, continuînd cu epocile bronzului, Latène, romană și încheînd cu epoca prefeudală.

Cercetările din campania anului 1978 au avut două obiective principale: continuarea săpăturilor în zona locuirilor antice cuprinsă între piriile Rișloavelor și stabilirea ariei generale de interes arheologic, indiferent de epocile în care se datează descoperirile.

Secțiunile săpate sînt II (44×2 m), III (50×2 m), IV (60×1 m), V (36×2 m) și VI (35×2 m), cărora li se adaugă casetele și suprafețele deschise în pereții lor pentru săparea integrală a locuințelor și a gropilor descoperite și 23 sondaje de 2×1 m; adîncimea medie a secțiunilor, casetelor, suprafețelor și sondajelor a fost de 1,50 m, cea minimă de 1 m și maximă de 3 m.

În vederea înlesnirii urmăririi prezentării de față, principalele rezultate ale săpături-

lor se vor menționa în ordinea cronologică a epocilor cărora aparțin.

Cele mai vechi materiale arheologice descoperite în anul 1978 aparțin *culturii Coțofeni* din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului. Constau din cîteva fragmente de silexuri și multă ceramică, toate găsite în poziție secundară. Locuințele purtătorilor *culturii Coțofeni* erau de suprafață și ca urmare au fost răvășite integral de locuirile ulterioare.

Situația este întrucîtva analoagă în privința materialelor aparținînd bronzului dezvoltat (*cultura Wietenberg—Sighișoara*), aflate și ele în poziție secundară. De altfel, în nici una din campaniile de pînă acum nu s-au găsit materiile *Wietenberg* care să nu fi fost deranjate de locuirile din celelalte epoci.

Fără îndoială, mai importante pentru istoria veche a țării noastre sînt așezările din același punct, databile în epocile Latène, romană și prefeudală, toate bine reprezentate de descoperirile arheologice.

Așezarea dacică

Pe baza materialelor arheologice recoltate pînă acum, locuirea dacică la Rișloava pare să înceapă în jurul anului 200 î.e.n.;

în continuare stranie absența vetrelor de foc din cuprinsul lor.

Cu toate că săpăturile nu au afectat decât o mică porțiune a așezării, pe baza constatărilor făcute pînă acum, se poate susține că în privința evoluției sistemului de construcție tendința era de a adînci tot mai puțin locuințele. De altminteri semibordeiele, cu podina coborîtă față de nivelul de călcare antic cu 0,35—0,60 m, se apropie ca aspect de locuințele de suprafață.

În spațiul dintre locuințe, fără o regulă anume, s-au descoperit numeroase *gropi* de provizii și menajere. Cele din prima categorie au de obicei forma unei pilnii așezate cu gura în jos și sînt lutuite pe fund și pe pereți. Serveau la păstrarea proviziilor (în primul rînd, dacă nu exclusiv, cereale) 1—2 ani, pînă cînd erau străpunse de rozătoare sau se infiltra apa, după care deveneau locuri de aruncare a resturilor menajere, ceea ce explică inventarul lor uneori extrem de bogat și variat. Alte construcții gospodărești complementare locuințelor nu s-au descoperit.

Este de semnalat însă aflarea, în preajma amintitului semibordei cu cuptor, a unui cuptor de ars oale, (fig. 2), deosebit în privința sistemului de construcție de instalații similare cunoscute în alte așezări dacice. Circular ca formă, fără picior sau perete susținător în camera de foc, cuptorul avea o cameră de ardere cu grătar (cunoscuta placă perforată) și bolță, iar în fața acesteia, înspre gură, o bordură lată, mărginită de un părcan scund, ce servea probabil la „coacerea” vaselor înainte de a fi introduse în camera de ardere. Cuptorul se datează în sec. II—I î.e.n.

Materialele arheologice constau din ceramică lucrată cu mîna și la roată, lustruitoare fragmentare, un fragment dintr-o brătară din sticlă albastră, o dăltiță de bronz și oase de animale.

Ceramica lucrată cu mîna, majoritară cantitativ în complexe închise (locuințe, gropi) databile în sec. II î.e.n.—I e.n., este reprezentată de vasele de mărime mijlocie, cunoscute sub numele de vase borcan de ceștile tronconice și de cîmile cu o toartă.

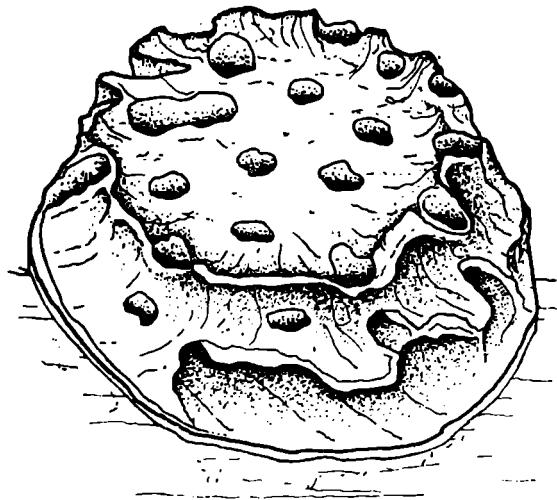

Fig. 2. Cuptorul de ars ceramică.

Vase întregibile s-au găsit foarte puține. Ceramica lucrată la roată constă mai ales din fructierele cenușii și chiupurile cenușii și roșii, cele din urmă uneori cu buza în trepte.

Așezarea daco-romană

Cum s-a mai spus, locuirea dacică din epoca Latene continuă neîntrerupt pe parcursul epocii romane. S-a constatat însă că locuințele și construcțiile gospodărești databile pe durata stăpînirii romane în Dacia se află nu atît în zona dintre pîriile Rîșloavelor, cît mai ales la sud și est de ele.

Locuințele cercetate pînă acum aparțin categoriilor amintite și în legătură cu faza dacică preromană: semibordeie și de suprafață. Nu s-au constatat deosebiri esențiale

între sistemele lor constructive și în privința materialelor utilizate. Și cu toate acestea în cuprinsul așezării trebuie să fi existat și locuințe pretențioase, prevăzute chiar cu instalație de încălzire de tip hypocaust. O demonstrează fragmentele de *tegulae mammatae* găsite în pereții unora dintre cuptoarele locuințelor prefeudale și care nu puteau fi aduse de la mare distanță. Sigur este însă că aria așezării s-a extins considerabil pe parcursul epocii romane.

S-a constatat totodată că *gropile* de provizii și menajere sînt mai puțin numeroase decît în faza anterioară și nu totdeauna în formă de pară sau de pîlnie așezată cu gura în jos. Sistemul lor de săpare și de amenajare este însă identic.

Materialele arheologice constau și de astă dată mai ales din ceramică lucrată cu mina (puțină) și la roată (majoritatea) și oase de animale. Ceramica lucrată cu mina este reprezentată doar de două categorii de vase: cunoscutele cești tronconice și vasele borcan, cele din urmă ornamentate cu obișnuitele briuri în relief, crestate, cu alveole sau simple. Predomină net ceramica lucrată la roată și reprezentată pînă acum exclusiv de formele pur romane: castroane cu caneluri circulare pe buză, farfurii, vase de mărime mijlocie cu inel scund, fie în pastă roșie sau gălbuie, fie în pastă cenușie.

Inexistența formelor dacice tradiționale lucrate la roată să indice încetarea funcționării atelierelor de ceramiști de dinaintea cuceririi romane? Posibil cîtă vreme formele trădează ateliere bune ce funcționau probabil în centrele urbane ale provinciei traiane. De altă parte însă prezența în inventarul locuințelor a ceramicii uzuale, brune sau brun-negricioase, arată existența și a unor ateliere mai modeste ce puteau funcționa în așezări rurale prin excelență. Este evident că toate aceste observații trebuie privite cu rezerva necesară

din moment ce săpăturile nu au afectat încă cea mai bogată zonă a fazei de locuire romană.

Poate cel mai important rezultat al cercetărilor arheologice pentru epoca stăpînirii romane constă în descoperirea unei exploatări de minereu de fier. Minereul, sub forma unor lentile aluvionare, există chiar sub așezarea de la Rîșloave, în zona mărginită de cele două pîrîie. S-a constatat că sistemul de exploatare era cel al gropilor deschise cu direcția orientată în funcție de direcția lentilei de minereu. Nu este exclus, deci, să se descopere în cursul cercetărilor viitoare și instalațiile de redus minereul de fier.

În cursul aceleiași campanii de cercetări s-a încercat urmărirea în continuare a traseului drumului roman care, după ce urca pe valea Oltului și trecea pe la Cedonia, se îndrepta spre Apulum, chiar prin apropierea așezării de la Șura Mică. Traseul a fost pierdut la aproape 1 km est de așezare. Căutarea lui va continua în campaniile viitoare.

Spuneam la început că al doilea obiectiv al cercetărilor din anul 1978 a constatat în delimitarea ariei așezărilor antice de la Rîșloava. Dincolo de faptul că sondajele executate s-au soldat cu împlinirea acestui deziderat, tot ele au dus la o descoperire dintre cele mai însemnate. Anume, spre marginea sud-estică a așezării, împreună cu ceramică de factură „romană tîrzie“, s-a găsit și o fibulă de bronz cu semidisc, databilă la începutul secolului IV e.n. Piesa ca atare este extrem de importantă pentru că ea, împreună cu monedele de bronz descoperite întîmplător pe traseul drumului roman încă înainte de începerea cercetărilor, arată continuarea vieții în așezare și după retragerea aureliană. Am avea de-a face, așadar, cu o continuitate neîntreruptă de locuire din secolul II î.e.n. și pînă în secolul IV e.n., din cîte știm unică pînă acum pe teritoriul Daciei. Cercetările viitoare vor avea și menirea de a insista

asupra fazei romane și postromane a așezării a cărei importanță pentru problema continuității și a etnogenezei românilor nici nu mai este nevoie să fie aici subliniată.

Deocamdată săpăturile efectuate au urmărit în detalii doar transformările intervenite pe parcursul epocii romane în cultura materială a populației dacice din așezare. În sinul așezării au fost instalați și coloniști veniți din alte provincii ale Imperiului roman, după cum o arată inscripția funerară a Iuliei Magiona descoperită la Șura Mică în secolul trecut. Numele defunctei indică originea sa norică sau pannonă.

Locuirea prefeudală

După o întrerupere a locuirii de 2—3 secole, pe locul așezărilor mai vechi s-a înfiripat o altă așezare databilă în secolele VIII—IX e.n. dar care ar putea să înceapă încă de la sfârșitul veacului VII și să dureze mai mult. Incertitudinea provine din extinderea încă redusă a cercetărilor și din descoperirea unor materiale databile în sec. X și XII numai în stratul de cultură, adică nu și în complexe închise.

Locuințele așezării prefeudale sînt toate de tip bordei, cu adîncirea față de nivelul de călcare în jur de 1 m, patrulatere și cu dimensiuni relativ mari (4×4,50/5 m). Sistemul de construcție nu este diferit de al semi-bordeiilor din epocile anterioare. Toate aveau un schelet de stâlpi mari care susțineau pereții din împletitură de nuielă lipită cu lut. În două cazuri s-au descoperit stâlpi și în spațiul locuinței, plantați acolo pentru susținerea acoperișului în două ape.

Toate locuințele prefeudale au în interior, într-un colț sau pe una dintre laturile scurte un cuptor. Acesta este fie cruțat în perete (rar) sau din piatră (adesea), fie ridicat anume din lut, dar fără boltă (două doar). De obicei în porțiunea de pe latura scurtă a

locuinței ce a rămas neocupată de cuptor se afla un fel de treaptă cruțată în pămînt, adică „vatra” din apropierea cuptorului. S-a amintit în legătură cu locuințele de epocă romană că la unele cuptoare prefeudale s-au utilizat pentru ridicarea bolții și fragmente de *tegulae mammatae*, cărora le adăugăm acum țiglele, tot fragmentare și din aceeași epocă romană.

În mod obișnuit locuințele prefeudale sînt mai bine păstrate decît celelalte poate și datorită adîncimii mari. În spațiul dintre ele nu s-au descoperit alte construcții gospodărești contemporane.

Inventarul locuințelor constă aproape exclusiv din ceramică și oase de animale; rar s-au găsit și alte piese, dintre care amintim, pentru importanța ce o au la datarea fazei prefeudale a așezării, un pinten de fier și o mîrgică din pastă de sticlă.

Ceramica este reprezentată numai de vasele de mărime mijlocie lucrate cu roata înceată și cu roata rapidă și de tăvile lucrate cu mîna. Vasele de mărime mijlocie sînt fie brune, fie brun-cărmizii și au ca ornamente cunoscutele fascicule de linii orizontale și în val, dispuse mai ales în jumătatea superioară a înălțimii recipientului.

Diferențieri cronologice mai nuanțate pentru ceramica prefeudală nu se pot face cu toate că sigur ele au existat. O arată, de altminteri, și situațiile în care locuințele prefeudale s-au suprapus unele peste celelalte sau au fost refăcute la un nivel mai ridicat.

Izolată în stratul de cultură s-au descoperit și fragmente ceramice care aparțin fără îndoială tipului Ciugud și alte două ornamentate cu roțița. Cercetările viitoare vor duce probabil și la descoperirea unor complexe închise cu astfel de materiale.

În legătură cu așezarea prefeudală este de adăugat că ea pare să fi ocupat atît zona mărginită de pîrîiele Rîșloavelor, cît și pe aceea aflată la sud-est de confluența lor. Ea aparține populației românești.

La capătul succintei prezentări a principalelor rezultate ale cercetărilor arheologice de la Șura Mică este de menționat că totalul complexelor închise descoperite până acum este de 23 locuințe (dacice, daco-romane și prefeudale) și 68 gropi de provizii sau menajere (dacice și daco-romane).

În legătură cu importanța ieșită din comun a cercetărilor de la Șura Mică, două aspecte sînt de subliniat în primul rînd. Ne referim

la constatarea că ele permit urmărirea pe cale arheologică a continuității dacilor în Dacia romană, a procesului de romanizare desfășurat în provincie și a continuității daco-romanilor după retragerea aureliană, pe de o parte, precum și precizarea aspectului culturii materiale a populației autohtone în epoca de încheiere și imediat următoare încheierii procesului de formare a poporului și a limbii române, pe de altă parte.